

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמעריים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא כט

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

הגמרא חוזרת ומעמידה את נפילת הגמל במקרה אחר:

2. דאתקיל האדם בדרך יבש, שהוא פושע, ואתקילה ביה גמלא.
להלן דברי הר"א שבא להגדיר מתי נחלקו ר"מ ורבנן:

רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת.

(קושיה) אבל לאחר נפילה מאי? דברי הכל פטור, והא איכא ר"מ דמחייב שהברייתא דיברה גם על לאחר נפילה, שכתוב 'ולא סלקו' שמשמע לאחר נפילה? אלא מאי? דברי הכל חייב, והא איכא רבנן דפטרי?

אלא מאי 'בשעת נפילה' אף בשעת נפילה, אין לומר דזוקא לאחר מכן, וקמשמע לן כדאביי שנחלקו בשניהם.

[עד כאן דף כט עמוד א]

דעת רבי יוחנן לבאר את מחלוקת רבנן ורבי יהודה

ג. ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת.

אבל בשעת נפילה מאי? דברי הכל פטור?! והא מדקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דרבי מאיר מחייב? אלא מאי דברי הכל חייב?

והא מדקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מכלל דפטרי רבנן!

אלא הא קמ"ל דמפקיר נזקיו דהכא הוא דפטרי רבנן שתחילתו באונס, דאנוס הוא, אבל מפקיר נזקיו דעלמא שהשליכו בידעה, מחייבי. – וכוונתו כך: לאחר נפילה מחלוקת,

דהיינו המחלוקת שנחלקו ר"מ ורבנן היא רק לאחר נפילה, שקרה ע"י נפילה אך בהשליכו לא.

מפקיר נזקיו

להלן יבואר מחלוקת האם הבור שהתורה חייבה היינו דזוקא שלא הפקיר בורו, או להיפך, דזוקא כשהפקיר בורו.

איתמר מפקיר נזקיו:

רבי יוחנן ור"א: חד אמר חייב וחד אמר פטור.

לימא מאן דמחייב כר"מ, ומאן דפטור כרבנן?

(דחיה) אליבא דר"מ, כ"ע לא פליגי – הרי ר"מ מחייב באדם שהפקיר נכסיו לאחר נפילת

אונס, כ"ש בהפקיר, שתחילתו ברצון.

כי פליגי אליבא דרבנן-

מאן דפטור כרבנן.

ומאן דמחייב - אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן –

עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקיר נזקיו דהכא (דלעיל) משום דאנוס הוא, אבל מפקיר נזקיו דעלמא מחייבי.

והתניא (1)נשברה כדו, ולא סלקו.(2) נפל גמלו, ולא העמידו.

א. ר"מ מחייב בהזיקן.

ב. חכמים אומרים: פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, משום שלא סילק.

ומודים חכמים לר"מ שחייב -

באבנו סכינא ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב.

ומודה ר"מ לרבנן שפטור-

במעלה קנקנין על הגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה, שאנוס הוא, והזיקו

שהוא פטור. אלא שגם ר"מ מודה שאנוס פטור.

לאחר שאביי דחה את ביאורו של רבא,הוא חוזר ומפרש את הברייתא והמשנה באופן אחר, שנחלקו בשני עניינים. ומדייק זאת ממה שיש במשנה שתי דוגמאות: הוחלק במים ולקה בחרס, ומשמע שאחד בשעת נפילה ואחד לאחר נפילה - כדלהלן:

ב. אביי בתרתי פליגי- במשנה - כשהזיק את הכד בשעת נפילה וגם כשהזיק בחרסית לאחר נפילה, כדלהלן:

1) פליגי בשעת נפילה^א – זהו כוונת המשנה:הוחלק^א במים בשעת נפילה.

נחלקו בנתקל פושע: מר סבר נתקל פושע הוא ומ"ס נתקל לאו פושע הוא והיינו מה שאומר רבי יהודה במשנה: מתכוון לשבורה והזיק בנפילה חייב, אך מתכוון להורידה פטור דנתקל לא פושע הוא.

2) פליגי לאחר נפילה – זהו כוונת המשנה: שלקה בחרסית לאחר נפילה.

נחלקו במפקיר נזקיו. נחלקו התנאים לקמן (מט): באיזה בור חייבה התורה, חד סובר שאיירי בהפקיר רשותו ובורו, וחד סובר רשותו בלבד אך לא את בורו.

מר סבר מפקיר נזקיו חייב כיוון שהפקיר בורו.

ומר סבר פטור מכיוון שהפקיר בורו הוא לאו בור שחייבה אותו התורה.

ביאור דברי רבי יהודה במשנה כך: במתכוין לזכות בחרסיה שלא הפקירם חייב, ולא מתכוון לזכות בחרסה, פטור שהפקיר נזקיו.

ביאור הברייתא – שנחלקו בשעת הנפילה ולאחר מכן

עתה הגמרא מנסה להבין איך אפשר לבאר את הברייתא דלעיל (נשברו כדו ונפל גמלו) ונחלקו בתרתי: והיינו בשעת הנפילה ולאחר נפילה,

ומדמתניתין בתרתי, ברייתא נמי בתרתי!

כדו משכחת לה: או בשעת נפילה או לאחר נפילה.

אלא גמלו :

לאחר נפילה משכחת לה: במפקיר נבלתו – שלפי חכמים בור שחייבה התורה היינו כשלא הפקיר בורו.

אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה הרי א"ל להחשיב נפילת הגמל כפשיעה, אז כיצד יעשה שלא תיפול, אכן לגבי אדם שנתקל היה לו להתבונן בדרך שלא יפול?

1. אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא דנהרא דהיינו שגדל הנהר וכיסה את מראה הדרך, שפושע הוא שולוא המים לא היה נתקל בגמל.

הגמרא מנסה להבין מדוע הוא נכנס לדרך זו שמלאה במים:

ה"ד:

אי דאיכא דרכא אחרינא - פושע הוא, אין לו דין נתקל לכ"ע!

ואי דליכא דרכא אחרינא - אנוס הוא!

דף מז: ושם) [לגבי הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות, וחפר בור (בעל החצר אנוס, ואחר כך הפקיר את רשותו, שחייב] בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור ובשמעתין אמר גבי גלל דאם הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ שהוא לא עשה בור זה כיון דדידיה הוא עליה ידידה רמי לסלקו ואידך מודים קאי אפולגותיהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ומצי אמר האי בירא לאו אנא כריתיה כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנקנין שמשתברין בנפילתם וסתמא מפקר להו:

^א תוספות ד"ה הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בחרס' אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח הויא דקנקנים, ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרב אוקי למים דמתניתין בדלא אפקרינהו וכי פליגי בדלא אפקרינהו דזוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפולגותא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לאו דזוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פטור ר"י משום דהוי בור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

^א תוספות ד"ה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא היה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון ששיבר במתכוין, דרבנן דפטרי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דצית ליה בעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או חפר בור סמוך לרה"ב וכן משמע לישנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דבכל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא האיכא לפרש במתכוין ושיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אביי פולגותיהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוא פטור דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך, משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא. והשתא נמי תרי, ומודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה דמודים חכמים לר"מ באבנו וסכינא ומשאו דנפלו ברוח מצויה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק, אבל ברוח שאין מצויה היה פטור אע"ג דלא אפקריה דסתם אבנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקלקלין בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק היה חייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקרינהו עליה ידידה לסלקוניהו כדאמר בסמוך דמתכוין לזכות בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרין בהפרה (לקמן

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמעריים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא כט

לעילוי נשמת
דיינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

מי מחייב ומי פוטר

עכשיו הגמרא מבררת מי המחייב ומי הפוטר במחלוקת הנ"ל של מפקיר נכסיו. בתחילה הבינה שר"א הוא המחייב, כמו שמוכיחה למטה. אמנם, אחר כך הגמרא מקשה על זה, ומוכיחה שרבי יוחנן הוא הסובר חייב, ואזי מסיקה שר"א המחייב בברייתא למטה בא לפרש טעמו של רבו בלבד.

תסתיים דר"א הוא דאמר חייב-

דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן: (1) **בור ברשות הרבים** כלומר שחיוב בור הוא רק בר"ה, שלא היה שלו מעולם, אבל למ"ד שהוא פטור, סובר שדווקא אם לא הפקיר בורו מתחייב (2) **וחומץ משש [שעות] ולמעלה תסתיים** שלמרות שאסור בהנאה, התורה החשיבה את רשותו להתחייב עליו בבל יראה ובל ימצא.

(קושיה) ומי אמר רבי אלעזר הכי?!
והא אמר רבי אלעזר איפכא: דתנן-

לגבי זבל שהופקר ברשות הרבים ואדם הפכו ממקום למקום.

ההופקר את הגלגל ברה"ר והוזק בהן אחר: **חייב בנזקו** שקונה בהגבהת הזבל והיינו ממונו. ואמר ר"א על משנה זו: **לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהן** שממונו הוא ואפילו שהניח בר"ה כוונתו ליטול זאת משם לאחר זמן, אבל לא נתכוין לזכות בהן פטור. **אלמא מפקיר נזקיו פטור!** אפילו שכרה בור, דהיינו שהפכו ונתקל אדם במקום שזרקו, ובמקום הראשון לא היה נתקל בו, אלמא שבור שחייבה התורה היינו רק בבור שלא הפקירו.

א. **רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה** – הרי הזבל כבראשונה, כאילו לא כרה שום בור. אכן אם מתכוון לזכות אזי הבור הזה מתייחס אליו וחייב.
אמר רבינא משל דרב אדא בר אהבה למה הדבר דומה?
למוצא בור מגולה וכסוהו, וחזר וגילהו.
(קושיה) מי דמי?! התם לא אסתלק להו מעשה ראשון, הכא אסתלק להו מעשה ראשון?!

הא לא דמי אלא: **למוצא בור מגולה וטממה, וחזר וחפרה, דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו.**

ב. **רב אשי כשהפכה לפחות משלשה**^צ דהיינו שמתחילה לא הגביה שלושה כדי לקנותה (ולאו ממונו הוא), וגם לא נסתם הבור מעולם, וגם לא נחשב ככורה בור מחדש, שהרי לא הרחיק ג' טפחים ממקומו הראשון, ולכן נחשב שמעשה הראשון לא הסתלק. [אכן, אם היה מתכוון לזכות, למרות שהוא למטה מג' טפחים, יש מ"ד שקונה מן הפקר בהבטה].

אחרי שהסברנו דברי ר"א בברייתא שלא יסתור את דבריו, הגמרא שואלת מדוע הוא העמיד את המשנה במקרה מסוים כדי שלא יהיה קנין ולא כיוון לזכות בו, ולא מסביר באופן פשוט, שהייתה למעלה מג' אלא שלא כיוון לזכות והיינו הבור שאסרה התורה לשיטתו:

(קושיה) ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא אין מתכוין לזכות בה לא לוקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתכוין לזכות בה חייב.
(תירוץ) **אמר רבא מתני' קשיתה-**
מאי אריא הפך, לתני הגביה? - אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא.
דברי רבי יוחנן

עד עתה, הסכמנו שר"א סובר שבור שחייבה התורה היינו שהפקיר בורו, ומכלל שרבי יוחנן סובר שהוא רק אם לא הפקיר בורו, ולכן המפקיר נזקיו פטור.
עכשיו הגמרא דנה האם באמת רבי יוחנן סובר כן, ולבסוף הגמרא חוזרת מזה שבאמת ר"א סובר שהמפקיר נזקיו חייב.

ומדרבי אלעזר אמר חייב, ר' יוחנן אמר פטור.
(קושיה) ומי א"ר יוחנן הכי והתנן-

המצניע את הקוץ ברה"ה ואת הזכוכית, והגודר גדרו בקוצים, וגדר של אבנים שנפל לרשות הרבים, והוזק בהן אחר: **חייב בנזקו.**

ואמר רבי יוחנן **לא שנו אלא במפריח**, כלומר שאינו מצמצם אלא מניח את הקוצים להתפשט, אבל **במצמצם** לתוך שלו, שהיינו בור ברשותו למרות שהפקיר את השטח לרבים, פטור.

עתה הגמרא מסיימת קושייתה לגבי מצמצם:

מצמצם - לאו משום דהויא ליה בור ברשותו, מכלל דחיובא דבור ברשות הרבים הוא - אלמא מפקיר נזקיו חייב.
(דחיה) לא, לעולם אימא לך מפקיר נזקיו פטור.
ומצמצם מ"ט פטור? משום דאתמר עלה-

לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים וזה שנתכרך והוזק משונה הוא. [מפריח חייב משום שזהו ממונו והפריחם בדרך הילוך בני אדם].

(קושיה) ומי אמר ר' יוחנן הכי שהמפקיר נזקיו פטור?!

והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן-

החופר בור ברה"ר, שחייב רק בבור בר"ה, ונפל לתוכו שור או חמור ומת: **חייב.**

מסקנת הסוגיא

(מסקנה) **אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב.**

ר"א אמר פטור -

(קושיה) והאמר ר"א משום רבי ישמעאל שתי דברים.

(תירוץ) **לא קשיא: הא ידידיה הא דרביה:**

[עד כאן דף כט עמוד ב]

^{מג'} וכך איתא בריש אלו נערות (כתובות דף לא). והא דאמר בפרק חלון (עירובין דף עט: ושם) גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשמיענו דין הגבהה בכל מקום קאתי [אם הדין כן בכל מקום מדוע הוצרכו להשמיע כאן].

^צ תוספות ד"ה: אלא אמר רב אשי כשהפכה בפחות מג'. **מכאן אין לדקדק דלא בעי הגבהה ג' טפחים** דכי מתכוין קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום דאפילו חבטה בהפקר קני א"נ משום דהוי האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"נ כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות